

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
22/1998
30.07.98

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО,
ГОРИТЕ И АГРАРНАТА РЕФОРМА

На Съставителя на Д.о. Хаджискизов

М-ВО на ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ГОРИТЕ
и АГРАРНАТА РЕФОРМА
София 1040 Бул. "Хр. Ботев" №55
тел.: 853-101
РЕГИСТР. ИНДЕКС 1 / Дата
11-00-105 / 30.07.98

[Handwritten signature]

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

на Министерството на земеделието,
горите и аграрната реформа

по конституционно дело N 12/1998 г.

ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,

На основание чл.19, ал.2 от Закона за Конституционен съд Ви представям становището на Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа по конституционно дело N 12/1998 г., образувано по искане на главния прокурор за установяване на противоконституционност на разпоредби от Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), както следва:

I. По чл.10, ал.8, изр.1 от ЗСПЗЗ /ДВ, бр.98 от 1997 г./ относно израза "до размерите, определени по отменените чл.8, ал.1 и чл.10 от Закона за трудова поземлена собственост", изр.2 и 3 от същата алинея, а при уважаване - и изцяло на предходните параграфи на тази алинея /ДВ, бр.79 от 1996 г., бр.28 от 1992 г. и бр.17 от 1991 г./

Основният аргумент, който се изтъква в подкрепа на тезата за противоконституционния характер на посочените текстове от разпоредбата на чл. 10, ал.8 от ЗСПЗЗ, е че с тях се ограничава размерът на земеделската земя, която гражданите имат право да притежават, в нарушение на принципите, прогласени с Търновската конституция - чл. 67 и чл. 68, която е действала към момента на влизане

в сила на Закона за труговата поземлена собственост, както и на чл. 17, ал. 1 и 3 на действащата Конституция от 1991 г.

1. Законът за труговата поземлена собственост в сила от 9 април 1946 г. не е първият законодателен акт, с който се налагат ограничения върху правото на поземлена собственост. При действието на Търновската конституция Законът за труговата поземлена собственост от 1921 г. (обн., ДВ, бр. 31 от 12 май 1921 г.) ограничава правото на поземлена собственост на 300 дка работни площи за семейство на цялата територия на страната. При непряко оползотворяване на работната земя собственикът не може да притежава повече от 40 дка, ако е сам, или 100 дка, ако има семейство. От отчуждените земи по реда на този закон се формира държавен поземлен фонд, предназначен за оземляване на безимотни и малоимотни земеделци. За отчуждените земи се предвижда обезщетение.

Такъв характер има и Законът за тругови земеделски стопанства (Обн., ДВ, бр. 97 от 1 август 1924 г.) - с чл.4 работната площ (ниви и ливади) за отделно стопанство и семейство се ограничава на 300 дка, ако се намира под прякото стопанисване на нейния притежател. Допуска се увеличение на тези размери, когато семейството е многобройно - с над 4 члена - за всеки член в повече - по 50 дка работна земя. Отчуждените над тези размери земи се причисляват към поземления фонд на държавата и се използват за оземляване на малоимотни и безимотни лица, земи за държавни заводи, опитни полета, лозя, градини, стопанства, разсадници, агрономически участъци, затвори и пр.; земя за научни учреждения, индустриални предприятия и др., имащи за цел "засилване на земеделското производство".

Кратката историческа справка подчертава обстоятелството, че принудителното отчуждаване на земеделски земи за държавни нужди въз основа на закон и равностойно обезщетение се е допускало и при действието на Търновската конституция.

2. Законът за собствеността и ползването на земеделските земи е реституционен закон. Ограничения за притежаване на земеделска земя (с изключение на разпоредбата на § 15 с временно действие) не се съдържат в сегашната му редакция. Твърдението, че с преpraщането към текстовете на чл. 8, ал.1 и чл. 10 от ЗТПС (отм.) отново се ограничава размерът на земеделската земя, която гражданите имат право да притежават, е необосновано. По начало всички правни субекти, а не само гражданите, могат да притежават и придобиват земеделски земи над 200 и над 300 дка, без ограничения по отношение на размера и вида на придобивните основания.

3. Със ЗСПЗЗ се признават правата на собствениците (физически и юридически лица) върху всички притежавани от тях земи, включително и тези, които са били отчуждени по реда на ЗТПС от 1946 г. (отм.). Именно на това основание се предвижда право на обезщетяване на собствениците.

Правото на реално възстановяване на собствеността върху земеделските земи се преобразува в право на обезщетение и в случаите, когато земите са застроени или са извършени други мероприятия, пренястващи реалното връщане - чл.10б. Същото законодателно разрешение е възприето и по чл.11, ал.4 и чл.15, ал.4 от ЗСПЗЗ, когато съдебното решение, с което е призната собствеността, е представено в поземлената комисия след обнародването в Държавен вестник на обявление, че е изготвен проект на плана за земеразделяне.

Частичното или цялостно преобразуване на правото на реално връщане на отчуждените имоти в право на обезщетение е принцип и във всички други реституционни закони, чрез който се постига обществено необходимия баланс на пълното зачитане на правото на собственост и настъпилите през времето фактически и правни промени.

4. Ограничението в размера за възстановяване на признатото право на собственост върху земеделските земи е наложено в изпълнение на конституционния принцип за неприкосновеност на частната собственост, за който се твърди, че е нарушен. Аргументите в полза на това твърдение са очевидни:

Като се е съобразил с разпоредбата на чл.17, ал.1 и 3 от Конституцията, законодателят е признал право за възстановяване на собствеността на всички собственици на земеделски земи, включително и тези, които са били оземлени със земи от държавния поземлен фонд. Това тяхно право е признато в чл.10, ал.11 от ЗСПЗЗ. С него е съобразена и разпоредбата на чл.29 от ЗСПЗЗ - правата на Българската православна църква и другите религиозни общности, кооперации и други организации, се възстановяват само ако с тях не са били оземлени граждани. Тъй като отчуждаваните по реда на ЗТПС от 1946 г. земи са били причислявани към държавния поземлен фонд, а той е източникът на земи за оземляване, очевидно е, че да се предвиди възстановяването на земеделските земи в пълен обем, без да се държи сметка за настъпилите промени и придобитите права от трети лица, би довело до нарушаване на конституционните принципи, прогласени в чл.17, ал.1 и 3 от КРБ.

Оземляването по Закона за трудовите земеделски стопанства е определено в доклад на Министерството на земеделието и държавните имоти през 1939 г. като "главна цел" и "чисто социална задача".

Видно от справка за движението на земите от държавния поземлен фонд, отнетите частни земи по чл. 8 от ЗТПС от 1946 г. възлизат на 804 542 дка. За оземляване на частни лица - 128 000 семейства са предоставени 1 400 000 дка земи. Въпреки липсата на статистически данни за това колко от причислените към държавния поземлен фонд земеделски земи, отнети по реда на чл.8 от ЗТПС, са били предоставени за оземляване, взаимната обусловеност на правата на

оземлените лица и тези на собствениците на отчуждените по реда на ЗТПС земи, е изразена в достатъчна степен.

Сходни са съображенията на законодателя при ограничаването на правото на възстановяване на земеделските земи по чл.24 от ЗСПЗЗ. И в тези случаи съществува възможността предоставените от държавния поземлен фонд земи за посочените в чл.24 от ЗСПЗЗ нужди да са били отчуждени по реда на ЗТПС. Използваните земи за дейности от обществен интерес не се възстановяват. Правото на собственост се признава, но се трансформира в право на обезщетение.

II. По § 15 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗСПЗЗ /ДВ, бр.28 от 1992 г./.

1. Налице е логическа връзка с разпоредбата на чл.10, ал.8 и изложените в т.І съображения могат да бъдат отнесени в еднаква степен и към искането относно § 15 от Преходните и заключителни разпоредби. Приложената от законодателя мяра за възстановяване на земите е възпроизведена в максималния си размер при създаването на ограничение за тяхното притежаване и придобиване чрез сделка. Анализът на текста показва, че действителната му хипотеза се свежда до придобиването чрез сделка на земеделски земи, при което общо притежаваният размер ще надвиши 300 дка, тъй като другият възможен придобивен способ - наследяването, с ал.2 изрично е изключен от приложното поле на разпоредбата. Разпоредбата на чл.6, в която се съдържа безусловното ограничение на размера за правото на собственост върху земеделски земи до 300 дка, а в определени райони - до 200 дка, е отменена със ЗИДЗСПЗЗ (ДВ, бр. 28 от 1992 г.). Предвиденият от § 15 ограничителен режим на придобиване чрез сделка е с непрогължителен период от две години, не нарушава конституционните гаранции за собствеността и правото на наследяване и в съответствие с чл.19, ал.2 от Конституцията създава еднакви начални правни условия за стопанска дейност на собствениците на земеделски земи.

2. Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа е предлагало нееднократно разпоредбата да бъде заличена поради практическите трудности по прилагането ѝ.

(В.Върбанов)